

Bütçede son gelişmeler

Bir ay önce, 21 Temmuz tarihli Sol Gazete'de, yılın ilk 6 ayının bütçe verilerini yorumlamıştık. Dün Temmuz ayı verileri de açıklandı. İlk 7 ayın tablosu mevcut eğilimleri pekiştiriyor. Ayrıca yeni neler söylenebilir ona da bakalım..

Bir kere bütçe açığındaki tırmanma sürüyor. İlk 6 ayda 109,5 milyar TL'ye olan bütçe açığı, 7 aylık bilançoda 139,1 milyara çıkarak 138,9 milyar TL olan yılsonu hedefini şimdiden yakaladığı gibi hafif üzerine çıkmış durumda. Temmuz'da aylık temelde yaklaşık 30 milyar TL'lik ilave bütçe açığının da gösterdiği gibi yılsonu için 200 milyar eşiğinin aşılabacağı neredeyse kesinleşmiş gibi.

Ama biz bu gelişmeye rağmen geçen ayki görüşümüzü yineleyeceğiz: Pandemik kriz nedeniyle kamu gücüyle evlerine kapatılan, gelirsiz bırakılan, işsiz kalan ve halen dahi kriz öncesi gelir düzeylerine ulaşamayan kesimlere gerçek anlamda bir sosyal devlet desteği sağlanabilmiş olsaydı, bu açıkların çok daha yukarılara çıkması beklenirdi. Dolayısıyla açığın kendisi değil sorunlu olan; kaygı verici olan, şimdiki açıkların nedeninin sosyal destekler olmaması. Hatta bu açıkların genel nedeni kamu harcamalarında topluca bir patlama ve vergi gelirlerinde çöküş bile tam değil. Açıklara yol açan özel nedenlerin başında faiz ve "cari transfer giderleri" bulunması, asıl sorun alanını göstermekte.

Temmuz 2020

Yalnızca Temmuz verilerini alır ve geçen yılın aynı ayı ile karşılaştırsak, bütçedeki şu gelişmelerin altını çizebiliriz:

- Temmuz 2019'da 83,5 milyar TL olan bütçe giderleri yüzde 39,1 artışla 116,2 milyara çıkmıştır. Bu artışta en önemli etken, 30,1 milyardan 58,9 milyara yükselen cari transferlerdir. Buradaki artış yüzde 95,5'tir ve toplam giderlerdeki artışın kaynağındadır. Cari transferler denilince akla salt sosyal yardımlar gelmesin, bunları da içeriyor olmakla birlikte bunların payı çok önemsizdir; cari transferleri asıl arttıran kalem, SSK'na yapılan Hazine yardımlarıdır. SSK açıklarının bütçeye yansımaları aslında daha fazla olabilirdi eğer işverene hediye edilen sosyal güvenlik primlerinin önemli bir bölümü İşsizlik Sigortası Fonu'na yüklenmiyorsa olsaydı!

- Bütçe gelirleri Temmuz 2019'da 93,4 milyardan Temmuz 2020'de yüzde 7,4 azalışla 86,5 milyar TL'ye düşmektedir. Bu düşüş, vergi gelirlerinde aynı aylar itibarıyla yüzde 30,3'lük bir artış olmasına rağmen gerçekleşmektedir. Bunun nedeni, vergi dışı gelirlerdeki yüzde 73,6'lık gerilemedir. Asıl ilgiyi vergiler haketmektedir: Gelir ve kurumlar vergilerinden elde edilen Temmuz ayı gelirleri azalırken, üç dolaylı vergide ciddi artışlar vardır: ÖTV (yüzde 80,5), Dahilde Alınan KDV (yüzde 52,1), İthalde alınan KDV (yüzde 23,1).

- Bütçe gelirleri azalıp giderleri artarken, bunun sonucu olarak bütçe dengesi bozulmaktadır. 2019'da 9,9 milyar TL fazla veren Temmuz ayı bütçe dengesi, 2020'de 29,7 milyar TL açık vermektedir. Faiz dışı denge (faizler hariç tutulduğunda gelir-gider dengesi) de benzer bir yolu izlemektedir: Temmuz 2019'da 17,6 milyar TL fazla veren faiz dışı denge, Temmuz 2020'de 21,2 milyar TL eksiye dönmektedir. Yani bütçe, hiç faiz gideri olmasaydı dahi açık vermektedir. Buna birincil açık diyoruz. Anlamı, ekonomi yönetiminin, kamu borçlarını azaltmak bir yana çoğaltmak durumunda kalıyor olmasıdır.

Ocak-Temmuz 2020

Bir aylık bir dönem yanıltıcı sonuçlar da verebilir. Bu nedenle elimizde bulunan yedi aylık dönemin verileri iyi bir sağlama yerine geçecektir. Bu dönemi bir çizelge yardımıyla daha anlaşılır kılmaya çalışalım.

2020 Yedi Aylık Bütçe Verilerinin 2019 Verileriyle Karşılaştırılması

Milyar TL	2019/7	2020/7	Yüzde Değişim
Bütçe Giderleri	565,1	681,1	20,5
Faiz Dışı Giderler	506,6	601,4	18,7
Faiz Giderleri	58,4	79,7	36,3
Personel Giderleri	157,3	171,7	16,6
Cari Transfer Giderleri	229,4	298,0	29,9
Bütçe Gelirleri	496,4	541,9	9,2
Vergi Gelirleri	366,1	412,0	12,5
Bütçe Dengesi	- 68,7	- 139,1	102,6
Faiz Dışı Denge	- 10,2	- 59,4	481,6
Vergi/Faiz Dışı D. (%)	72,3	68,5	
Faiz/Vergi (%)	15,6	19,3	
Faiz/Gelir Vergisi (%)	63,9	94,7	

Şimdi şu saptamaları yapabiliriz:

- Bütçe giderlerindeki (yüzde 20,5) artışı aşan iki önemli kalem vardır: Cari transferlerdeki artış (yüzde 29,9) ve faiz giderleri artışı (yüzde 36,3).

- Bu şu bakımdan da önemlidir: Cari transferler + personel giderleri + faiz giderleri bütçenin ezici bir ağırlığını oluşturmaktadır. 2019'un ilk yedi ayında bu ağırlık yüzde 77 iken, 2020'de yüzde 80,7'ye çıkmıştır. Bu ağırlık artışında personel giderleri dışında kalan iki kalem rol oynamıştır.

- Bütçe gelirlerindeki artış bütçe hedeflerinin gerisindedir. Bununla birlikte böylesine zorlu bir dönemde bütçe gelirlerinde ve daha fazlasıyla vergi gelirlerinde nominal bir artış olabilmesi bile önemlidir. Çizelgede gösterilmeyen ayrıntılara girilirse, geçen yılın aynı dönemine göre Gelir Vergisinde yüzde 7,9 ve Dahilde Alınan KDV'de yüzde 7,2 gerileme vardır. Salt Temmuz ayı bakımından bu oranlar sırasıyla -0,9 ile +52,1 idi. Demek ki, Temmuz'daki görece düzelme yılın ilk aylarındaki bozulmayı telafi edememiştir. Eğer Haziran-Temmuz canlanması devam ederse, Dahilde Alınan KDV'nin yılı olumlu tarafta bitirmesi beklenebilir. ÖTV ve İthalde Alınan KDV'nin ilk 7 aylık performansları (sırasıyla yüzde 29,2 ve yüzde 11,6 artış), esasen bu yöndedir. Bu gelişmeler, kriz döneminde bile insafsız dolaylı vergilere yüklenmeye devam eden iktidarın sınıfsal özünü de ele vermektedir.

-Bütçe giderleri artışının gelir artışlarının üzerinde kalmasının kaçınılmaz sonucu bütçe dengelerinin bozulmasıdır. Geçen yılın ilk yedi ayına göre bütçe açığı iki katına çıkmaktadır. Ama bundan belki de daha önemlisi, birincil açıkların altı katına çıkmasıdır. Yüzde hesabıyla, bütçe açığı yüzde 102 artarken, faiz dışı açıkta yüzde 481'lik bir artış meydana gelmektedir. Fevkalade uyarıcıdır.

- Son olarak, vergi gelirlerinin faiz dışı bütçe giderlerini karşılama oranı yüzde 72,3'ten yüzde 68,5'e düşmektedir. Faiz giderlerinin vergi gelirlerinin ne kadarını götürdüğüne gelince, geçen yıl yüzde 15,6 olan oran bu yıl yüzde 19,3'tür. Hızlanma ürkütücüdür. Bunun daha iyi farkına varabilmek için orantıyı bir de faiz giderleri bölü gelir vergisi gelirleri olarak kurduk: Geçen yıl Gelir Vergisinin yüzde 63,9'u faizlere harcanırken, bu yıl yüzde 94,7'si harcanmaktadır. Başka deyişle geçen yıl Gelir Vergisinin yaklaşık üçte ikisi faizlere tahsis edilirken, bu yıl neredeyse tamamı faize gitmektedir. Alarm vericidir çünkü geçmişte deneyimlenen ciddi bütçe zaaflarının yeniden başını kaldırdığını gösterir.

KISSADAN HİSSE

Vergi yükünün en ağırlıklı bölümünü sırtlayan emekçiler, vergilerinin nerelere harcandığının hesabını sorma aşamasına gelemelerse, kendi lokmalarından keserek ödediklerinin sermaye sınıfına peşkeş çekilmesini önleyemezler. Her şaibeli ihale, her adrese teslim ihale düzeneği, her geçiş/kullanma garantili Yap-İşlet-Devret uygulaması, her Kamu-Özel-İşbirliği, sermayeye dönük her türlü sigorta primumu teşviği, sermayeye dönük her türlü vergi harcaması (yani toplanmadan bağışlanan vergiler), son tahlilde sermayeye faiz transferi anlamına gelen her kamu borçlanması, her adaletsiz vergileme uygulaması, emekçi sınıftan sermaye sınıfına gelir transferi anlamındadır.

Bu bakımdan bütçenin en sıkı takipçileri, vergi ödevini eksiksiz yerine getiren emekçiler ve onların ekonomik-siyasi örgütleri olmalıdır.

Talep edilmesi gereken bir başka şey de, iktidarın kendi Bütçe Kanununa, bu Kanunun uygulanmasında ana rehber olan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasasına uyumlu hareket etmesidir. Bu bağlamda, ilk yedi ayda yılsonu bütçe açığı hedefinin aşıldığı bir yılda **Ek Bütçe** gereksinimi artık adeta bağırılmaktadır. Meclis içi muhalefet ise, bağırarak bir yana gündeme getirmeyi bile gündemine almamaktadır.

sol.org.tr/yazar/butcede-son-gelismeler-12300